

проблемных вопросов оперативно-розыскного противодействия незаконному обороту оружия, исходя из предыдущего их фрагментарного изучения.

Ключевые слова: оперативно-розыскная противодействие, состояние научного исследования, незаконный оборот оружия.

Derkach N. State of Scientific Worked out Issue of Operatively-search Counteraction to Illegal Turnover of Weapons

The article attempts to determine the current state of scientific development of the issue of operational-search counteraction to the illicit circulation of weapons. The author analyzes the scientific works in the field of criminology (in particular, studies by D. Yu. Gamov, A. O. Kuznetsov, etc.), criminal law and criminology (scientific works by M. M. Maystrenko, O. M. Sarnavsky, etc.) administrative law (in the researches S. I. Gubkov, M. M. Zaichi, A. V. Korneitse, S. P. Paranitsa, V. I. Tkachenko, M. P. Fedorov, etc.), the criminal process (scientific work M. G. Pinchuk), operative-search activity (O. V. Kirichenko, V. P. Mezhyvoi, P. M. Mitrukhov, A. S. Novosad, etc.). In addition, research work in the field of operational-search activity is divided by the level of research. At the same time, having analyzed the results of the survey of the employees of the criminal police, it was determined which questions remained unexplored today, in particular:

- elements of the current operational-search characteristics of illicit arms circulation;
- international experience in counteracting illicit arms trafficking;
- definition of problematic issues of legal regulation of counteraction to illicit arms trafficking and prospective ways of their elimination;
- organizational peculiarities of counteracting illicit circulation of weapons;
- features of the tactics of detecting the primary operational intelligence information on illicit arms trafficking;
- the peculiarities of the use of clandestine freelancers in order to counteract the illicit trafficking of weapons;
- peculiarities of the tactics of carrying out operative-search measures against persons preparing for the illicit circulation of weapons;
- tactical peculiarities of the implementation of the tactics of operational search for criminal proceedings against illicit arms trafficking.

As the conclusion is summarized, analyzing the above-mentioned works and the results of the survey of respondents, one can conclude that there is a need for a comprehensive monographic study devoted to outlining the problem issues of operational and investigative counteraction to illicit arms trafficking, since only a few issues have been fragmented to date.

Keywords: operational-search counteraction, state of scientific research, illicit circulation of weapons.

УДК 343.711.43(477)

Г. В. Звірянський

ДЕЯКІ ЕЛЕМЕНТИ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ОСІБ, ЯКІ ВЧИНЯЮТЬ КИШЕНЬКОВІ КРАДІЖКИ В МЕТРОПОЛІТЕНІ

У статті досліджено окремі питання оперативно-розшукової характеристики осіб, які вчиняють кишенькові крадіжки в метрополітені. З погляду значущості для оперативно-пошукових підрозділів Національної поліції наведено стислу характеристику метрополітену як території масового скупчення

людей, що привертає правопорушників для вчинення різних видів майнових злочинів, з притаманною тільки їй інфраструктурою. Зосереджено увагу на найбільш розповсюджених у метрополітенах категоріях кишенькових крадіг та особливостях їхньої злочинної спеціалізації. Визначено пріоритетні напрями вдосконалення діяльності працівників оперативно-пошукових відділів (секторів) з протидії кишеньковим крадіжкам у метрополітені.

Ключові слова: злочини проти власності, кишенькова крадіжка, метрополітен, оперативно-розшукова характеристика, оперативно-пошуковий сектор, підземний громадський транспорт, спосіб вчинення злочину.

Постановка проблеми. Злочини проти власності є однією з найпоширеніших і найнебезпечніших груп злочинних діянь, оскільки вони посягають на одне з найцінніших соціальних благ – право власності. Захист права власності має особливе суспільне значення, адже економічна свобода власності є підґрунтям політичної, національної та релігійної свобод. Належне функціонування відносин власності забезпечує стабільність усієї економічної системи, підвищення рівня добробуту населення.

Підземний громадський транспорт та об'єкти його інфраструктури (далі – метрополітен) є місцями масового скупчення людей і матеріальних цінностей. Метрополітен особливо привертає злочинців для скоєння різних видів майнових злочинів, загальна частка яких становить близько 50% від загального обсягу злочинів, учинених на об'єктах транспорту великого міста.

Серед інших видів злочинів, що вчиняються в метрополітені, домінують кишенькові крадіжки, під якими на об'єктах метрополітену розуміється крадіжка особистого майна, що перебуває в громадянина або під безпосереднім його контролем, під час знаходження потерпілого на одному з об'єктів інфраструктури метрополітену.

Отже, питання вивчення особливостей оперативно-розшукової характеристики осіб, які вчиняють кишенькові крадіжки в метрополітені, для вдосконалення оперативно-розшукової протидії цьому виду злочинів оперативно-пошуковими відділами (секторами) управління карного розшуку є актуальними й на сьогодні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливим завданням надання оперативно-розшукової характеристики окремим видам злочинів є встановлення науковими методами істотних і повторюваних зв'язків, явищ і процесів різноманітної оперативно-розшукової практики, що сприяє тому, що підрозділи кримінальної поліції успішно здійснюють оперативно-розшукову протидію конкретному виду злочинів, і зрештою – притягають винних до кримінальної відповідальності.

Розкриттям питань протидії кишеньковим крадіжкам у галузі оперативно-розшукової діяльності займалося чимало вчених як радянського, так і українського періодів. Серед найбільш значних досліджень цієї тематики виділимо праці А. Т. Міщенко (1973), А. І. Гурова (1985), І. В. Сервецького (1998), Р. В. Павлюка (2005), О. Ф. Кобзаря (2006), Є. В. Пряхіна (2012), О. М. Гайового (2011–2014), О. І. Козаченка (2014) та інших. Названі фахівці розглядали питання тактики особистого пошуку в

процесі виявлення кишенькових крадіжок, застосування оперативно-розшукових заходів у боротьбі з ними та оперативної розробки осіб, які підозрюються в підготовці та вчиненні кишенькових злочинів, особливостей проведення досудового слідства, попередження й розкриття кишенькових крадіжок тощо.

На жаль, у жодній роботі не враховувались особливості оперативно-розшукової протидії кишеньковим злочинам, що вчиняються в метрополітені.

Формування цілей. Зазначене обумовило мету статті – дослідження в межах оперативно-розшукової характеристики певних особливостей учинення окремими особами кишенькових крадіжок майна громадян у метрополітені.

Виклад основного матеріалу. Кишенькові крадіжки загалом становлять незначну частину в структурі крадіжок майна громадян, ставши проте стійким видом злочинного промислу. У середньому протягом місяця злочинно-професіоналі учиняє близько двадцяти п'яти кишенькових крадіжок.

Вивчені архівні матеріали свідчать про те, що проблема боротьби з кишеньковими крадіжками на об'єктах метрополітену існує майже з моменту появи цього виду громадського пасажирського транспорту і створення його транспортної інфраструктури.

Кишенькові крадіжки в метрополітені протягом десятків років не зазнають істотних змін – вони в основному відбуваються у найбільш багатолюдних місцях: на території платформ, у пасажирських вагонах на шляху прямування, на ескалаторах і переходах між платформами, а також у місцях роздрібно́ї торгівлі, розташованих у межах транспортної інфраструктури метрополітену.

На основі вивчених матеріалів з тематики статті встановлено, що серед типових способів підготовки до вчинення кишенькової крадіжки більшість учених називає:

- вибір місця (об'єкта, маршруту), де буде вчинитися крадіжка;
- вивчення обстановки на місці (об'єкті, маршруті);
- визначення часу вчинення крадіжки;
- визначення безпосереднього способу вчинення кишенькової крадіжки та підшукування для цього відповідних знарядь і засобів;
- підшукування спільників (за потреби);
- визначення шляхів відходу з місця злочину в разі викриття;
- підготовка алібі в разі затримання на гарячому [1-5].

Дослідження проблеми протидії злочинам цього виду показали, що сучасні кишенькові злочинці зазвичай учиняють крадіжки в складі груп з двох-трьох осіб, які формуються через особисті знайомства або поручництво авторитетного злочинця, а також залежно від способу вчинення крадіжки.

Зауважимо, що серед злочинців цієї категорії найчастіше спостерігається рецидив вчинення злочинів, оскільки вони зазвичай здебільшого є «професіоналами» та основними носіями злочинських ідей і традицій. Їхня злочинна поведінка виступає як певна норма з чітко обумовленою установкою на обрану злочинну діяльність, що підкреслює

кримінальне «забарвлення». Ця категорія злочинців майже не піддається профілактичному впливу і в поодиноких випадках відмовляється від свого злочинного промислу.

Результати інтерв'ювання працівників оперативно-пошукового відділу Головного управління Національної поліції України у м. Харків дали можливість візуально уявити узагальнений портрет кишенькового крадія: найчастіше це люди середнього зросту та статури, зовнішність яких не впадає в очі. Частина кишенькових крадіїв виглядають респектабельно та позитивно. Зазвичай це комунікабельні особи, які легко входять в довіру до довколiшніх. Відмітною рисою кишенькових крадіїв може бути татування павука на павутинні між великим і вказівним пальцями руки. Трапляються також татування у вигляді ченця з пером. Проте такі татування розташовані на тілі там, де воно буде прикрите одягом. Зазначимо також, що на оперативних обліках Національної поліції за категорією «кишенькові злодії» перебуває значна кількість жінок.

Відмінною особливістю кишенькових крадіжок від інших майнових злочинів, скоєних у метрополітені, є високий рівень їх латентності. Причинами такої обставини є, по-перше, самі потерпілі, які своєчасно не звертаються в поліцію про зникнення в них грошей, гаманців, смартфонів, гаджетів чи інших цінних речей з причини неможливості точного визначення часу, фактичних обставин і місця їх зникнення. По-друге, досить поширеною причиною латентності є факти, коли працівники поліції, які обслуговують станції метрополітену, часто не реєструють заяви про кишенькові крадіжки (штучно створювана латентність).

Усі категорії кишенькових злочинців, місцем злочинної діяльності яких є метрополітен, у злочинному світі на професійному слензі прийнято називати «кротами».

Більшу частину кишенькових крадіжок у метрополітені вчиняють не професіонали, а так звані «верхушечники», тобто особи, які не мають конкретних професійних навичок «роботи по кишнях», а «працюють», сподіваючись на випадковість виникнення можливості вчинити крадіжку.

Професійною категорією осіб, які вчиняють злочини в метрополітені, є «дугові» (від слова «дуга» в електротранспорті: тролейбус, трамвай, електропотяг метрополітену). Така категорія злочинців учиняє кишенькові крадіжки тільки у вагонах, де в години пік викрадає гаманці, кредитні картки, смартфони й інші речі. Серед «дугових» виділяється категорія «нічників». Вони зазвичай у вагонах у вечірній і нічний час підходять до людини, яка дрімає або спить, і роблять вигляд, що намагаються її розбудити, перевірити, чи все з нею гаразд, одночасно виймаючи в потерпілого речі.

Серед кишенькових крадіїв, які вправно діють у метрополітені, існує також категорія з умовною назвою «підсад». Злочинці, які працюють на «підсаді», знаходяться в години пік на пероні, де в натовпі під час заходження до вагону скоюють кишенькову крадіжку, але самі до нього не заходять.

Останньою відомою категорією кишенькових крадіїв є категорія під умовною назвою «риночні». Сфера діяльності «риночних» – окремі особи. Вони працюють у вестибюлях метрополітену, поблизу різних кіосків як у самому метрополітені, так і коло входів у метро з вулиці.

Зазвичай між кишеньковими злочинцями існують домовленості щодо конкретних станцій, на яких вони мають право «працювати», а також з огляду на вузьку спеціалізацію й конкретних місць у метрополітені.

До кримінальної спеціалізації кишенькових злочинців можна також віднести «мийників» («гонщиків» або «маршрутників»), які крадуть, розрізаючи сумки, а також знімають з пасажирів золоті ланцюжки, годинники, смартфони під час надмірного скупчення людей у вагоні; «щипачів», які вчиняють крадіжки завдяки вправності пальців рук; «ширмачів» – перекидають через руку куртку або плащ чи тримають газету, журнал або квіти й під цією ширмою вчиняють крадіжку та ховають викрадені речі; «струшувальників» – злочинці, які забруднюють одяг потерпілих, а потім «струшують» разом з речами.

Окремо в злочинній спеціалізації виділено «гастролерів» – осіб, які навідується у велике місто в спеціальні дні (під час великих свят, вихідних, масових спортивних і розважальних заходів тощо).

За спостереженнями кримінологів, на сьогодні в Україні відомо понад ста злочинних «спеціальностей» кишенькових крадіїв загалом.

Попри те, що сучасні кишенькові крадії мало вирізняються вбранням від інших людей, було б не зовсім правильним ігнорувати наявність характерних ознак їхнього одягу. Більшість з них намагається добре й зі смаком одягатися, але не виділятися із загального натовпу, що полегшує їм злиття з довколiшніми. Зазначимо, що попри видиму зовнішню схожість є й деякі характерні особливості, що вирізняють їх з юрми.

Як показують дослідження практики діяльності оперативно-пошукових груп у громадському транспорті, одягаються крадії дещо легше, щоб не бути скутими в руках, нерідко їх видає перекинутий через руку піджак або куртка в суху й теплу погоду. У холодну пору року крадії намагаються одягатися в короткі куртки, щоб легше працювати в натовпі на платформі або в приміщенні метрополітену, а також усередині переповненого вагона метро. У морозні дні вони віддають перевагу рукавицям або ховають кисті рук у рукавах одягу, а також не носять перстень, каблучок, браслетів, що заважають вільно проникати до кишень і сумок. Може видати кишенькового злодія також наявність татуювань на тильній частині кисті рук і пальців, що свідчить про належність до кримінального елемента (касти) [2, с. 64–67].

Важливим в оперативно-розшуковій характеристиці кишенькових крадіжок, що здійснюються в метрополітені, є характеристика місць можливого вчинення таких злочинів. Це пояснюється тим, що поведінка крадія безпосередньо залежить від місця вчинення крадіжки. Зокрема, у торгових точках (магазинах, кафе тощо), розташованих на території об'єктів інфраструктури метрополітену, їх виявити значно легше, ніж у вагонах. На відміну від покупців, увага яких зосереджена на товарі, увага злодіїв прикута до самих покупців та їхніх речей. Вони придивляються до сумок і кишень,

проявляючи до того ж надмірну нервозність, відходять від однієї черги до іншої, раз у раз озираються, намагаючись виявити поблизу працівників поліції, сукупно дає змогу припустити причетність особи до вчинення кишенькових крадіжок [3, с. 32-34; 4, с. 9-10; 5, с. 17-18].

Типовими способами приховування злочину в умовах метрополітену є:

- вихід з вагону (або зі станції) одразу після вчинення крадіжки;
- інсценування кишенькової крадіжки в самого злочинця. Воно може відбуватися як одразу після вчинення крадіжки, так і після виявлення потерпілим факту зникнення в нього речі;
 - викидання («скидання» – сленг) викраденого гаманця після того, як з нього будуть вилучені гроші (у смітник на зупинці, у кущі тощо);
 - негайне вимкнення викраденого смартфона з далішим перепрограмуванням, знищення SIM-карти;
 - передавання викрадених речей співучасникам;
 - збут викрадених речей.

Проблема протидії кишеньковим крадіжкам у метрополітені й на сьогодні є однією з пріоритетних у діяльності оперативних підрозділів кримінальної поліції. Найбільш актуальним питанням залишається підвищення ефективності документування злочинної діяльності кишенькових крадігів, зокрема це пояснюється тим, що оперативний склад оперативно-пошукових відділів та секторів Національної поліції України не завжди знайомий із закономірностями злочинної діяльності кишенькових крадігів, способами, якими користуються злочинці під час підготовки та вчинення крадіжок; нівелюється та не вивчається позитивний досвід протидії цим злочинам під час проведення оперативно-службових занять.

Висновки. Уважаємо, що пріоритетним напрямом удосконалення діяльності працівників оперативно-пошукових відділів (секторів) з протидії кишеньковим крадіжкам у метрополітені є налагодження професійної підготовки.

На наш погляд, у процесі навчання, крім загальнотеоретичної частини, основну увагу потрібно зосередити на практичних заняттях, де працівники поліції мають набути навичок розпізнавання в людському натовпі в метрополітені кишенькових злодіїв та інших осіб, які становлять оперативний інтерес для оперативно-пошукових груп; вивченні й правильному застосуванні криміналістичних та оперативно-технічних засобів під час документування фактів вчинення кишенькових крадіжок.

Особлива увага під час проведення практичних занять має також відводитися засвоєнню знань про особливості поведінки кишенькових крадігів, їх психології, виділенню в натовпі відмітних рис одягу потенційних злочинців. Отримані теоретичні знання потрібно закріплювати практичним розв'язанням (аналізом і розбором) конкретної ситуації, що може виникнути в діяльності працівників оперативно-пошукових груп у метрополітені.

Усе це дасть змогу працівникам кримінальної поліції вивчити й оволодіти тактичними прийомами виявлення й затримання кишенькових крадігів, проведення оперативного спостереження, маскування, використання методу словесного портрета тощо.

Важливе значення у професійній підготовці фахівців з оперативно-розшукової протидії кишеньковим крадіжкам у метрополітені має отримання навичок і умінь використання можливостей спеціальних засобів радіозв'язку й сучасної відеозйомки. Це дасть змогу належно провести документування злочинної діяльності підозрюваної особи (проводити зйомку злочинця в момент вчинення кишенькової крадіжки, зустрічі з учасниками та посадки у вагон метро).

Отже, важливим фактором, що впливає на організацію оперативно-розшукової протидії оперативно-пошуковими відділами (секторами) кишеньковим крадіжкам, які вчиняються в метрополітені, є вдосконалення теоретичних знань і прищеплення практичних навичок оперативним працівникам щодо виявлення, спостереження, документування протиправних дій та затримання правопорушників, виявлення і збереження речових доказів, а також встановлення інших обставин, що мають істотне значення для вирішення завдань кримінального судочинства.

Використані джерела:

1. Пряхін Є. В. Кишенькові крадіжки: криміналістична характеристика. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. URL: http://www2.lvduvs.edu.ua/documents_pdf/visnyky/nvsvy/01_2012/12ryevkhh.pdf (дата звернення: 11.04.2018).
2. Гуров А. И. Предупреждение и раскрытие карманных краж : учеб. пособие. М. : ВНИИ МВД СССР, 1985. 96 с.
3. Сервецький І. В., Зайнутдінов Р. А. Боротьба з кишеньковими крадіжками : навчальний посібник. Київ : НАВСУ, 1998. 56 с.
4. Кобзар О. Ф. Основи виявлення та розслідування кишенькових крадіжок : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Одеса, 2006. 20 с.
5. Філіпенко Н. Є., Черепненко О. О. Особливості розкриття крадіжок з житлових приміщень, майна, індивідуальної власності, кишенькових крадіжок: лекція. Харків : ХНУВС, 2007. 21 с.

Стаття надійшла до редакції 12.06.2018

Звирянский Г. В. Некоторые элементы оперативно-розыскной характеристики лиц, совершающих карманные кражи в метрополитене

В статье рассмотрено отдельные вопросы оперативно-розыскной характеристики лиц, совершающих карманные кражи в метрополитене. С точки зрения значимости для оперативно-поисковых подразделений Национальной полиции приведено краткую характеристику метрополитена как территории массового скопления людей, которая привлекает правонарушителей для совершения различных видов имущественных преступлений, и которая имеет присущую только ей инфраструктуру. Сосредоточено внимание на наиболее распространенных в метрополитенах категориях воров-карманников и особенностях их преступной специализации. Определено приоритетные направления совершенствования деятельности работников оперативно-поисковых отделов (секторов) по противодействию карманным кражам в метрополитене.

Ключевые слова: преступления против собственности, карманная кража, метрополитен, оперативно-розыскная характеристика, оперативно-поисковый сектор, подземный общественный транспорт, способ совершения преступления.

Zviryanskyi G. Some Elements of Operatively-search Characteristics of People Committing Pocket Thefts in the Underground

The article deals with separate issues of operational-search characteristics of persons who carry out pocket thefts in the underground. In terms of relevance to the operational-search units of the National Police, a brief description of Metro as crowded area that attracts criminals to commit their various types of property crimes, which is unique to her infrastructure. The attention is focused on the most widespread categories of pocket steals in the underground and the peculiarities of their criminal specialization. The priority directions of improvement of activity of employees of operational-search departments (sectors) for counteraction to pocket thefts in the underground are determined. The article emphasizes that underground public transport and its infrastructure (hereinafter - subway) are places of mass accumulation of people and material values. The Metropolitan particularly attracts criminals for committing them with various types of property crimes, the total share of which is about 50% of the total crimes committed on the objects of transport of a large city. It is noted that pickpocketing in the underground for decades do not undergo significant changes - they mostly occur in the most crowded places underground in the territory of platforms, passenger cars on the route, on escalators and passages between platforms, and also in the field of retail located in the transits on the objects of transport infrastructure of the underground. Among the typical methods of preparing for pocket theft, the article defines: the choice of place (object, route), where theft will take place; study of the situation in this place (object, route); determination of the time of theft; determination of the direct way to commit pocket theft and search for the appropriate tools and tools; search for accomplices (if necessary); determining the ways of leaving the crime scene in the event of disclosure; preparing an alibi in case of "hot" detention. The authors emphasize that, despite the fact that modern pocket stories are slightly different from clothing from other people, it is untrue to ignore the characteristic features of their outfit. Most of the thieves try to dress well and taste well, but do not stand out from the general mass of people, which makes it easier for them to merge with others.

Keywords: crimes against property, pocket theft, underground, operative-search characteristics, operative-search sector, underground public transport, way of committing a crime.

УДК 343.98

*А. М. Лисенко,
І. В. Лисенко*

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ТА СЛІДЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИНАМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З ТЕРОРИСТИЧНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Статтю присвячено висвітленню особливостей взаємодії оперативних та слідчих підрозділів під час протидії злочинам, пов'язаним з терористичною діяльністю, для виявлення наявних недоліків. Запропоновано науково-обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення взаємодії в цьому напрямі.

Ключові слова: взаємодія оперативних та слідчих підрозділів, форми взаємодії, принципи взаємодії, планування взаємодії, злочини, пов'язані з терористичною діяльністю.

Постановка проблеми. На сьогодні обов'язковість здійснення взаємодії оперативних та слідчих підрозділів під час протидії злочинам, пов'язаним з